

דעת
אתר לימודי יהדות ורוח
www.daat.ac.il

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

עבד בחברה ע"מ להתחלק ברווחיה, ופרש

תיק ממונות מס' 918-סז

(מהד' כח שבט)

נושא הדיון

א' עבד בחברה לפיתוח מחשבים בתור משווק, ובתום עשרה חדשים פרש מהחברה משום שחל עיכוב בפיתוחו של המוצר שאמור היה לשווק. בחדשים אלו למד את המוצר המתוכנן ואת דרכי שיווקו, והציג את המוצר בפני כמה גופים שעשו בו תכניות לתלמידים, ואז שימש גם כטכנאי מחשבים, מקצוע נוסף שהיה לו, למרות שלא לזה הוא נשכר ע"י החברה. שכרו היה אמור להיות חלק מהרווחים העתידיים, ללא משכורת חדשית. בינתיים היו לחברה כמה הכנסות, והיא חילקה אותן בין השותפים. חלקו של א' באותן הכנסות הושלש אצל שלישי בעקבות הגשת התביעה הנוכחית.

א' תובע לשלם לו שכר חדשי עבור עשרה חדשים כמקובל בשוק, ובס"ה כ-80.000 ש"ח. בעל החברה מודה שהבטיח לא' 30% מהרווחים העתידיים שיהיו לחברה, ולמרות שא' פרש מהחברה בטרם היו רווחים לחברה - ונגם לא יהיו לה מאותו מוצר שתיכננה, משום שזנחה אותו בגלל תנאי השוק - הוא מוכן לשלם לו באופן יחסי לשותפות שהיתה לו באותם חדשי עבודה, אך לא עבור עשרה חדשים כטענת א' אלא עבור ששה חדשים בלבד, משום שלא עבד בהם ברציפות ועסק באותו זמן בעניינים אחרים.

א' תובע מבעל החברה למסור לו את תלושי המשכורת שהוכנו עבורו, וכן מכתב פיטורין, כדי שיוכל לזכות על ידם בהטבות סוציאליות, ובעל החברה משיב שאמנם הכין לו תלושי משכורת על שכר מינימום למשך שנה שלימה למטרה זו, למרות שלא עבד כל השנה ולמרות שלא שילם לו שום שכר, וזאת במטרה שיוכל להשתמש בהם לטובתו, אך מכיון שא' דחה את ה"טובה" הזו בשעתו, הם לא נמסרו לו.

השאלות לדיון

א. האם מועילה שותפות לפעולות בלבד.

- ב. האם יכול לחזור אחד מהם לחזור בו אחרי שהתחילו בעבודה.
ג. מה דינו של עובד שמקבל שכרו מהרווח, לעגין חזרה.

תשובה

א. כתב הרמב"ם שלוחין ושותפין פ"ד ה"ב ושו"ע סי' קעו סעי' ג: האומנין שנשתתפו באומנות, אינן שותפין, כיצד שני חייטים או שני אורגים שהיתנו ביניהם שכל שיקח זה וזה במלאכתו יהיה ביניהם בשוה, אין כאן שותפות כלל, שאין אדם מקנה לחצירו דבר שלא בא לעולם. והראש"ד בהשגות שם מביא בשם רבותיו שמועילה בזה שותפות לפי שדמיון יכול להקנות את עצמו לחצירו בקנין כדין עצדים. וכן הביא הרמ"א בשו"ע שם בשם י"א. וכן דעת הרמב"ן ז"צ ט א, והגמ"י גזילה פ"ב ה"ב בשם מהר"ם, ומרדכי ז"ק סי' קעו, וחי' הר"ן ז"צ שם, ושו"ת הריב"ש סי' תעו בשם הרמב"ן והראש"א. וכן הביא הרמ"א בשו"ע שם בשם י"א. וכתב הסמ"ע סי' קעו ס"ק ט דכיון דגופן הוא בעולם הקנין חל על גופם ששיעבדו כל אחד נפשו לחצירו לעשות מלאכה המוצאת להן, וכמו שמהני בעצדים וצואמר יקדשו ידי לעושיהן, בכתובות נט א.

עוד כתב הרמ"א שם: וי"א דאפילו קנין אינס נריכין אלא כל מה שמתנים זה עם זה מתקיים אפילו באמירה בעלמא. וביאר הגר"א צ"ח ר"ו ס"ק לו עפ"י ז"צ קו ב בההוא הנאה דקא ליייתי כו'. וכתב בנתה"מ סי' קעו ס"ק ג דכל מקום שאי אפשר לקנות בקנין, שאין הקנין נתפס בו, ומחמת שרולה לקנות ואי אפשר לו לעשות קנין גמור, מקנה לחצירו בלא קנין, כדי שיהא יכול לקנות מחצירו גם כן בלא קנין, דנעשו כשכירים זה לזה. ועיי' חזו"א ז"צ סי' ד אות י שהנאה שיש להם ליייתי אהדדי הוי כקנין כסף או סודר.

ב. כתב הרמ"א בשו"ע סי' קעו סעי' ג בשם מרדכי ז"ק סי' קעו והגמ"י שלוחין ושותפין פ"א אות א, דאינן יכולין לחזור בהן כל זמן השותפות שהתנו, וי"ח ואומרים שיכולין לחזור בהן לענין מה שירווחו אח"כ אבל לא לענין מה שירווחו כבר, ואינן נאמנין לומר שכבר חזרו בהן (נ"י ז"צ ו ע"ב מדפי הרי"ף, ומהרי"ק שורש קפ"א, וריב"ש סי' תעו בשם הרמב"ן והראש"א). וביאר הגתה"מ ס"ק ד דאינו יכול לחזור ממה שירווחו, דהיינו אם עשו שותפות עד זמן קצוב, דכשהגיע הזמן מחוייבין לחלוק במה שירווח כל אחד, ואח"כ לא רנה ליתן אחד לחצירו הרווח שהרווח אינו יכול לחזור ולריך לחלוק בשוה, דזכו בו שניהם והוא של שניהם, אבל אם באו לחזור קודם שנטל שום רווח יכול לחזור. ועיי"ש ס"ק ה שביאר הדעות בזה. וכתב הסמ"ע ס"ק מד ששנים שנשתתפו יחד ומתעסקין בו שניהם, דאין שם עבד על שום אחד מהם, כו"ע מודו דאין אחד מהם יכול לחזור. והוסיף בערוך השלחן שם סעי' ד דלא דמי לפועל, דכפועל הטעם משום כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים, אבל בשותפים כשם שהוא משתעבד עצמו לחצירו כך חצירו

וכתב הממ"ע ס"ק מד ששנים שנשתתפו יחד ומתעסקין בו שניהם, דאין שם עצד על אום אחד מהם, כו"ע מודו דאין אחד מהם יכול לחזור. והוסיף בערוך השלחן שם סעי' ד דלא דמי לפועל, דכפועל הטעם משום כי לי בני ישראל עצדים ולא עצדים לעצדים, אבל בשותפים כשם שהוא משתעבד עלמו לחזירו כך חזירו משתעבד לו, ואין אחד עצד לחזירו יותר מחזירו לו, ודמי לקבלן.

אמנם נ"י ב"מ קה א כתב בשם המחבר: הני בי תרי דעבדי שותפתא אע"ג דקצעי זמן לא מעכבי אהדדי מלמפלג. ונראה לי דטעמא הוה משום דלא גרע מפועל שיכול לחזור בו, ואם הוא אינו משתעבד נכסוהי לא משתעבדי טפי, דמכוחו משתעבדי. הוצא ברמ"א שם בשם י"א. וכתב הגתה"מ שם ס"ק ה שבקנין אינו יכול לחזור בו, אבל בלי קנין רק ע"י התחלת מלאכה יכול לחזור בו. ועי' חזו"א ב"ב ס"י ד אות י דהא דלא הוה כפועל שיכול לחזור בו הוא משום שהם מתחייבים ממון זה לזה ומתחייב מעכשיו אם ירויח, וזמן הפרעון יהיה לכשירויח. ועי' פד"ר כרך ב עמ' 380.

ג. כתב בשו"ת תורת אמת למהר"א שאון סי' קיג: דבשלמא גבי מקבל עיסקא דאין לו באותה עיסקא קרן כלל ועיקר, כי אם טורחו ועמלו לישא וליתן בככסי הנותן ולחלוק ברווח, וכיון שכן כיון שאין לו שעבוד נכסים כי אם שיעבוד גופו, יכול לחזור כדין פועל. ע"כ. וכ"כ הממ"ע סי' קעו ס"ק נו דכל שעלה העיסקא לזמן הוא משועבד לחזירו כל אותו הזמן למכור זה ולקנות אחר ולהחליפו ולעסוק בו, ומשו"ה יש לו דין פועל. ע"כ. משמע מהממ"ע שאם לא היה זמן קלוב לעיסקא, דינו של המתעסק כקבלן שאינו יכול לחזור בו.

אברהם דוב לוי.

ב

יש כאן הכחשה אם היה הצטחה על שכר חדשי, האם יש כאן היסת, או דלמעשה התוצע אמר רק "שהבין" כך. בפשטות, רווחים עתידיים בחצרה זה גם על רווחים שנהיו בגלל רעיון חדש, אך שמה דעתם היתה על רווחים שיהיו בעקבות אותה השקעה שהשקיע. וז"ע.

שמשון גרוסמן.